

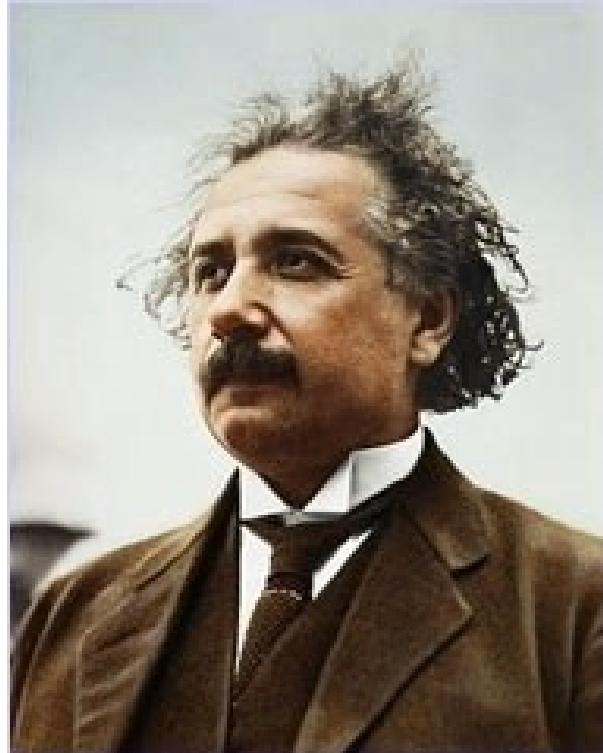
Pedagogické přístupy k nadaným žákům

Jana Škrabánková

Struktura přednášky

- Několik úvah o inteligenci a nadání
- Definice intelligence
- Definice nadání
- Modely nadání
- Specifika přírodovědně nadaných žáků
- Efektivní/nevhodné přístupy ke vzdělávání nadaných žáků
- Návrh vybraných pravidel pro učitele přírodovědně nadaných žáků
- Model logické struktury edukačního procesu nadaného žáka

Jsme nadaní a inteligentní?

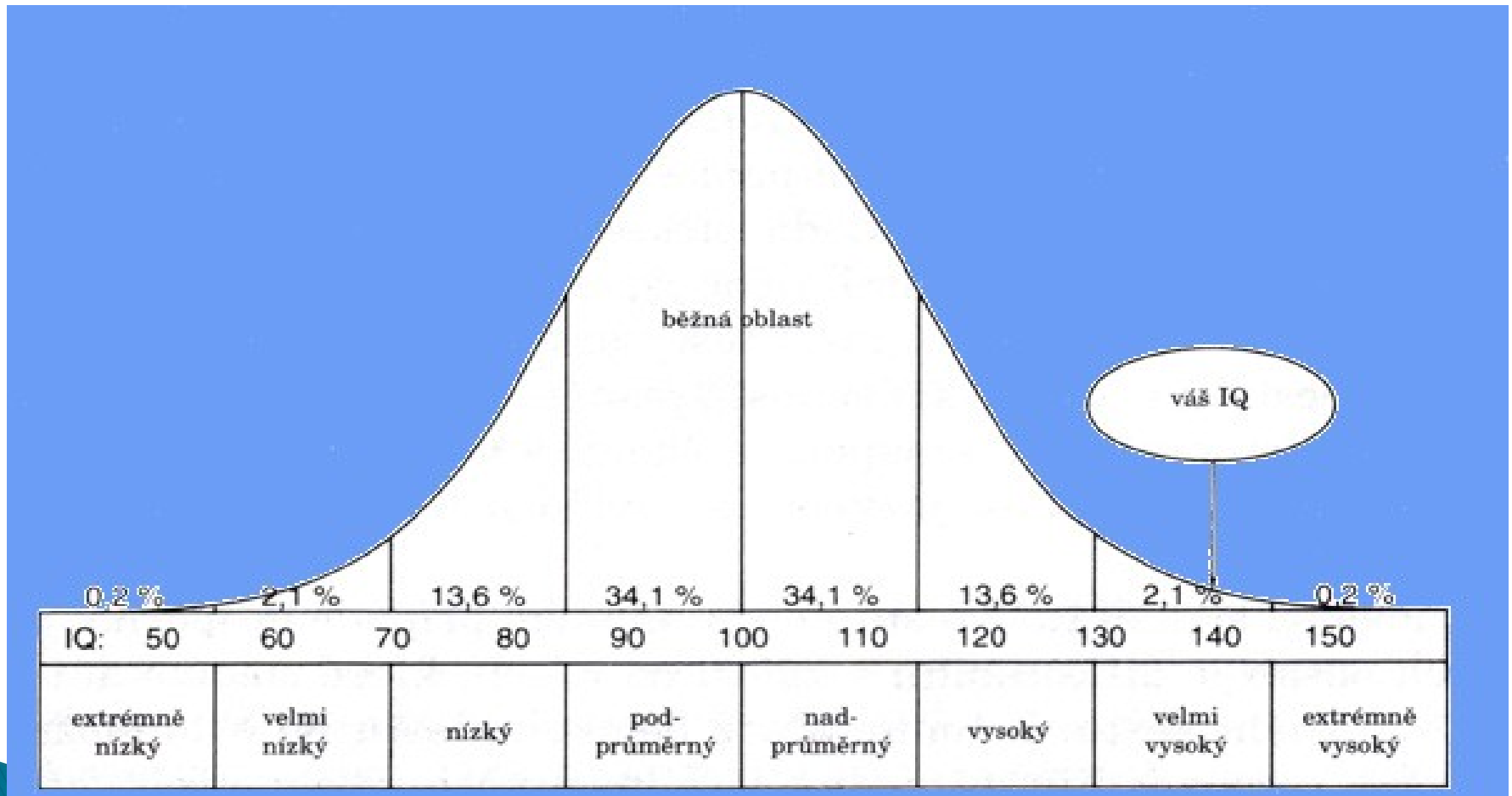

Vybrané linie úvah o nadání

- **Patologická linie** uvažuje o vztahu mezi genialitou a psychickou nebo somatickou chorobou
- **Biologická linie** uvažuje o zásadním významu dědičnosti a biologických faktorů ve vývoji inteligence jako jádra intelektového nadání
- **Psychoanalytická linie** zdůrazňuje úlohu motivačních činitelů při vysvětlování mimořádných výkonů a tvořivé produkce
- **Environmentální linie** rozvádí myšlenky o závislosti schopností a nadání jedince na vnějších podmínkách

Rozložení inteligence v populaci podle Gaussovy křivky

Stále platí, že hodnota IQ jako „měřítko kvalit jedince“ u laické veřejnosti přetrvává.

Ve vztahu k nadání se aktuálně sledují a měří další schopnosti

- schopnost logického uvažování
- schopnost abstraktního uvažování
- schopnost zobecňování
- schopnost vyjadřování
- slovní zásoba
- paměť (prostorová, zraková, slovní)
- motorika (jemná i hrubá)
- tvořivost, motivace, zájmy a osobnost

Následující definice a modely inteligence a nadání jako východiska pohledů na edukaci nadaných žáků odpovídají výše zmíněným přístupům.

Definice inteligence

Wiliam Louis Stern

- německý psycholog a filozof, představitel personalismu
Intelligence je všeobecná schopnost individua vědomě orientovat vlastní myšlení na nové požadavky, je to všeobecná duchovní schopnost přizpůsobit se novým životním úkolům a podmínkám.

Joy Paul Guilford

- americký psycholog, teoretik intelektových schopností
Intelligence je schopnost zpracovávat informace. Informacemi je třeba chápat všechny dojmy, které člověk vnímá.

David Wechsler

- americký autor nejpoužívanějšího a nejznámějšího testu inteligence ve světě
Intelligence je vnitřně členitá a zároveň globální schopnost individua účelně jednat, rozumně myslet a efektivně se vyrovnávat se svým okolím.

Jean Piaget

- zakladatel vývojové psychologie, průkopník konstruktivistické teorie znalostí
Intelligence je schopnost adaptace, tedy určitá rovnováha mezi tím, jak se dotyčný přizpůsobí vlivům okolí a tím, jak si okolí přizpůsobí sobě.

Definice nadání

Podle RVP ZV

Nadání je soubor schopností, které umožňují jedinci dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace.

Množství žáků s mimořádným nadáním se odhaduje na 3–10%.

Vladimír Dočkal (1987)

- VÚ dětské psychologie a pato-psychologie, Bratislava

Nadání je komplex všech vlastností, které se účastní realizace činnosti, je tedy relativně stabilní složkou osobnosti, která reguluje vykonávání činnosti.

De Haan, Havighurst (1982)

➤ americké ministerstvo školství
Specifikace šesti základních oblastí, kde se vyšší schopnost může projevit

- ✓ intelektová schopnost
- ✓ schopnost tvořivého myšlení
- ✓ vědecká schopnost
- ✓ schopnost sociálního vůdcovství
- ✓ mechanické schopnosti
- ✓ talent ve výtvarném umění

Paul Witty (1982)

- spolupracovník Center for Gifted Education, Williamsburg, Virginia

Nadané nebo talentované je to dítě, které soustavně vykazuje významné výkony v jakékoliv hodnotné oblasti snažení.

Modely nadání

Abraham J. Tannenbaum (1986)

- Psychologický model nadání

Joseph S. Renzulli (1977)

- Tříkruhová koncepce nadání

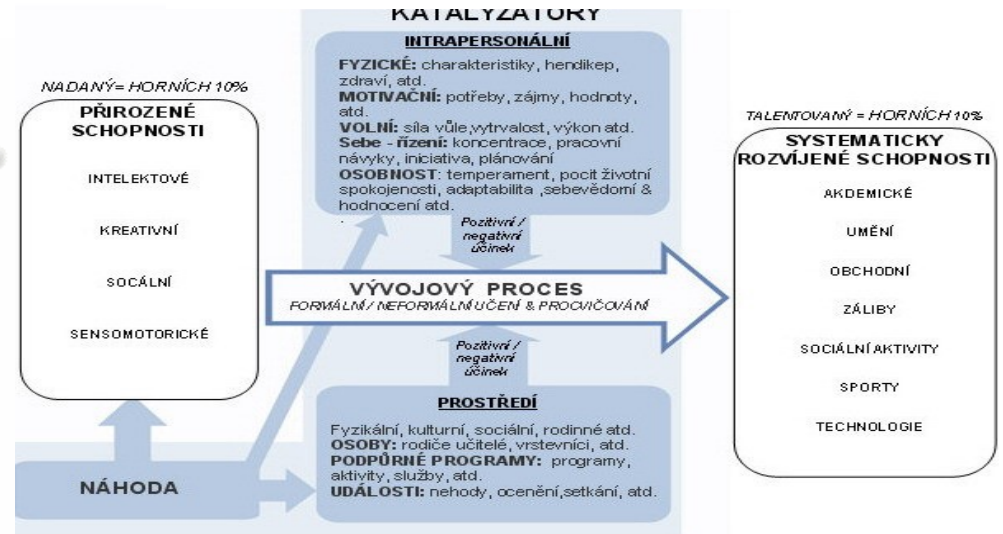
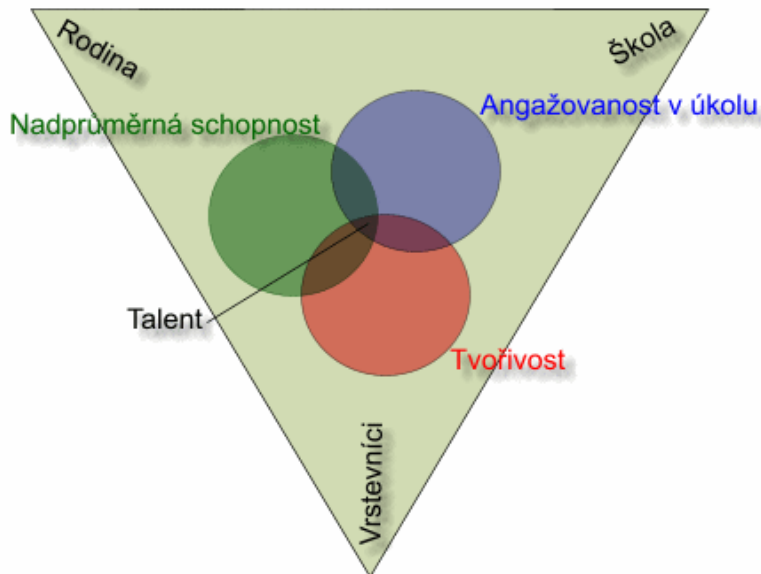
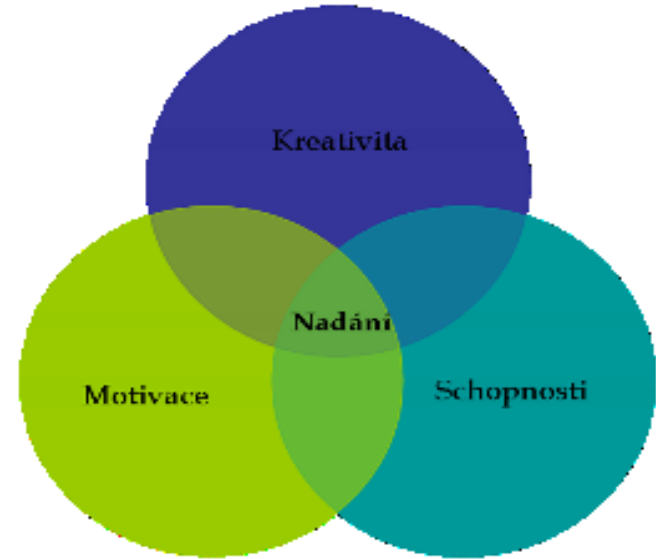
Franz J. Mönks (1987)

- Triadický model nadání

Francoys Gagne (1993, revidovaný v r. 2000)

- Diferencovaný model nadání a talentu

Psychologický + multidimenzionální model nadání

Specifika přírodovědně nadaných žáků

- ✓ žák svými znalostmi přesahuje stanovené požadavky
- ✓ problematický přístup k pravidlům školní práce
- ✓ tendence k vytváření vlastních pravidel
- ✓ sklon k perfekcionismu
- ✓ preference samostatné práce
- ✓ způsob komunikace s učiteli, který může být také kontroverzní

Specifika přírodovědně nadaných žáků

- ✓ rychlá orientace v učebních postupech
 - ✓ záliba a zvýšená motivace v řešení problémových úloh zvláště ve spojitosti s vysokými schopnostmi oboru
 - ✓ vytváření vlastních postupů řešení úloh, které umožňují kreativitu
 - ✓ kvalitní koncentrace pozornosti
 - ✓ vlastní pracovní tempo
-

Specifika přírodovědně nadaných žáků

- ✓ **vhled do vlastního metaučení**
- ✓ **potřeba projevení a uplatnění znalostí a dovedností ve školním prostředí**
- ✓ **dobrá paměť, bohatá slovní zásoba**
- ✓ **zvědavost, kreativita, flexibilita a originalita myšlenek**
- ✓ **hluboké zájmy nebo více zájmů**

Přírodovědně nadaní žáci v edukačním procesu – společné projevy přírodovědně nadaných žáků

- ✓ náročnost na okolí
 - ✓ potřeba respektu k jejich osobnosti
 - ✓ touha experimentovat (prakticky i teoreticky), přecházející až v hravost s tématem jejich zájmu, řešení olympiád
 - ✓ potřeba individuálního přístupu (otázka inkluze **X** selekce talentů)
 - ✓ schopnost pracovat s abstraktními symboly
-

- ✓ schopnost originálního a kreativního myšlení
- ✓ motivace vlastním úspěchem (stačí vyřešený příklad)
- ✓ nespokojenost s vlastní neznalostí
- ✓ často „multidimenzionální“ jedinci, kteří mají k primárnímu nadání ještě „něco navíc“ např.
 - hru na jeden nebo více hudebních nástrojů
 - úspěchy ve sportu
 - předpoklady pro logické hry (go, šachy, poker,...)

- ✓ nespokojenost s málo dynamickou výukou („stačí“ i běžné vyučovací metody a formy práce, ale musí být častěji střídané, intenzivněji aplikované a efektivněji využíváné, nutnost využívat různé vzdělávací strategie) **-E**
- ✓ uznání a úcta k učiteli, který „umí“, schopnost vyjádřit obdiv k jeho práci, schopnost svého učitele nadchnout **+E**
- ▶ **z.z.E pro učitele nadaného žáka ☺**

Přírodovědně nadaní žáci v edukačním procesu – odlišné projevy přírodovědně nadaných žáků

- ✓ jedinečné způsoby chování ve výuce, od klidné až velkorysé tolerance k bouřlivé argumentaci „za každou cenu“ (zrání osobnosti)
 - ✓ přístup k přijímání didaktických informací (od deklarované pozornosti po „hlavu v oblacích“)
 - ✓ individualismus
-

- ✓ vnějšková stylizace – účes, oděv, obuv...
- ✓ smysl pro humor (koření práce učitele)
 - muž, který nevrhá stín
- ✓ náladovost, negativní projevy chování (méně časté) – potřeba vzájemně „vymezit teritorium“
- ✓ snaha nachytat učitele (oběť vlastní důležitosti)

**Jaké tedy jsou základní pedagogické přístupy
k nadaným žákům?**

Efektivní přístupy

- nechat žáky samostatně přemýšlet, objevovat a diskutovat
- nemít jako učitel pravdu za každou cenu
- nechat učební proces vést jejich otázkami a zájmy i za cenu toho, že se odbočí od tématu
- používat racionální argumenty, zdůvodňovat požadavky
- podporovat jejich vnitřní touhu po poznávání
- být žákům partnerem, řešit, poznávat a bádát spolu s nimi a s nadšením (neobávat se jich!)

Efektivní přístupy

- připravovat dostatečně stimulující úlohy, zadávat problémové úlohy
- projevit zájem o jejich vlastní způsoby řešení
- nabídnout dostatek aktivit, ale neočekávat, že se jich ochotně zúčastní každý žák
- hodnocení výkonů podávat formou diskuse, ptát se na názor žáka
- zdůrazňování pozitivní stránky výkonu, nikoli chyby

Nevhodné přístupy

- očekávat bezvýhradnou poslušnost k autoritě
- prosazovat stanovené způsoby řešení
- procvičovat mechanické zručnosti
- požadovat od žáků formální zápisy, postupy a odpovědi
- očekávat dokonalost a bezchybnost
- všímat si více chyb než pozitiv výkonu žáka
- využívat žáka na neustálé pomáhání slabším spolužákům

Nevhodné přístupy

- vytvořit v kolektivu prostředí rivality častými individuálními soutěžemi v rámci školních činností
- používat nadaného žáka jako příklad celé třídy (nadaný žák má být pro učitele objektem rozvíjení a ne prostředkem zvyšování úrovně celé třídy)
- nadměrně používat vnější motivaci (známky, autoritativní hodnocení)
- nutit žáky dělat věci, ke kterým mají odpor (někdy je lepší nechat je být, nemusí se zapojit do každé aktivity)

JURÁŠKOVÁ, J. Vzdelanie [online]. c2006. [cit 2010-03-16]. Dostupné na WWW: <http://www.nadanie.sk/index.php?ID=5>

NOVOTNÁ, L. Možnosti rozvoje potenciálu mimořádně nadaných ve školním prostředí [online]. c2004. [cit 2010-03-18]. Dostupné na WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/23/moznosti-rozvoje-potencialu-mimoradne-nadanych-ve-skolnim-prostredi.html/>

Závěrem

- Ostrůvky pozitivní deviace
- Výběr budoucích pedagogů
- HET

Učitel může nadaným žákům nabídnout cestu, ale je na nich, jestli po ní půjdou.

Děkuji Vám za pozornost.